

Bjarne W. Frederiksen:

Svar til Hans-Henrik Holm

I Politica nr. 2 1977 anmeldte Hans-Henrik Holm min bog, "International politik - teorier og tilgangsvinkler". Anmeldelsen er bl.a. karakteriseret ved en noget spids og arrgoant holdning til "ofret". For en sådan bog uden videnskabelige ambitioner er det vel ifølge HHH i sig selv en gunstbevisning at blive udførlig anmeldt i Politica af en rigtig universitetsforsker i faget. Som forfatter må jeg selvfølgelig påskønne denne gunstbevisning og så prøve at affinde mig med den arrogante tone. Følgende kommentarer til anmeldelsens indhold forekommer mig dog væsentlige:

1. Om helhedsvurderingen, røgslør og relevans

Anmelderen søger at give en helhedsvurdering af bogen. Dette er dog kun et røgslør over, at HHH stort set kun skøjter lidt rundt i forord, indlednings- og konklusionsafsnit samt indholdsfortegnelse. Sådanne "helhedsvurderinger" er jo set før, men ganske urimelige, når de som hos HHH bliver til meget bastante vurderinger. Pointen er imidlertid, at de væsentlige og afgørende afsnit i bogen overhovedet ikke gives en reel anmeldelse. Det er gennemgangen af det internationale system, imperialismeteorier og beslutningsprocesteorier, bogen bør vurderes på, og det var her en faglig kvalificeret anmelder kunne give en nyttig vejledning for brugere af bogen. For alle disse afsnits vedkommende når anmelderen dog ikke meget længere end til et forsøg på at referere indholdsfortegnelsen. Når Politica vil ofre 3 1/2 side på en anmeldelse, kunne man derfor nok forvente et bedre overvejet relevanskriterium.

2. Om helhedsvurderinger, fejl og manipulationer

Anmelderens helhedsvurdering koncentrerer sig især om en diskussion af bogens billede af faget international politik. Hvad HHH diskuterer, er dog et monstrum, som ikke har meget med min bog at gøre. Dette monstrum fremkommer: Fordi HHH bider sig fast i nogle få linier i forordet samt de sidste 18 linier i afslutningsafsnittet. Fordi HHH yderligere manipulerer groft med meningsindholdet. Alle uhyrlighederne i anmeldelsen kan jeg vel ikke få plads til at gendrive. Men her er nogle eksempler:

Der gives et billede af en bog, der handler om teorier i international politik, men samtidig erklærer, at "teorier om international politik er en umulighed" (HHH's version). Dette lyder mærkværdigt, men er også anmelderens egen manipulation baseret på simpelt fejlreferat af min version: "Ideelle teorier er altså ikke udarbejdet" (ideel set i forhold til opstillede krav om entydige forklaringsammenhænge og rimelig hensyntagen til virkelighedens kompleksitet). Tilsvarende manipulationer gælder for HHH's øvrige påstande om bogens generelle billede af faget. F.eks. "Disciplin, der består af fejlagtige teorier baseret på urimelige antagelser", "At antagelsen om rationalitet er fejlagtig" o.s.v. Bogen karakteriserer hverken teorier eller tilgrundliggende antagelser som "fejlagtige". Pointen er vel, at bogens billede af vilkårene for teoridannelse i faget vel er ret konventionelt i forhold til den helt dominerende opfattelse blandt fagets udøvere. Hvis HHH's mærkværdigt firkantede og manipulatoriske reaktion dækker over en reel uenighed i bogens hovedbetragtninger om disse forhold, er det vist HHH, der repræsenterer en ret speciel opfattelse af faget.

Anmelderen giver endvidere et meget mærkværdigt referat af min begrundelse for især at centrere beslutningsprocesafsnittet om krisebeslutninger. Min begrundelse herfor er, at arbejdet med krisebeslutninger har været noget typisk for faget, at de anvendelige analysesekmaer er udarbejdet her, samt ikke mindst at de tilgængelige og anvendelige kildepublikationer vedrører krisebeslutninger. En lærer kan sætte elever til at analysere f.eks. højdepunkter i USA's Vietnampolitik. Bogen frakender ikke de dagligdags beslutninger relevans. Men det er nu ikke så let at sende en flok elever ind for at tegne sociogrammer o.s.v. over de dagligdags beslutninger i det danske, amerikanske eller sovjetiske udenrigsministerium.

Ikke engang indholdsfortegnelsen er HHH i stand til at referere korrekt. Han konstaterer således med en hånlig undertone, at en diskussion af begreberne interdependens, centralitet, magt og polaritet er på "under 18 sider". Allerede af indholdsfortegnelsen fremgår det imidlertid, at der arbejdes med disse begreber over 36 sider. En læsning af bogen ville yderligere lægge 5 sider til, og mere end 41 sider kan det vel heller ikke blive til i en fremstilling på i alt 136 sider.

3. Om firkantede fremstillinger, fejl og mangler

Mine indledende beskedne, men ærligt mente betragtninger over uundgåeligheden af fejl og firkantede fremstillinger forkaster HHH arrogant og spottende som "en noget letkøbt legitimering af bogens fejl og firkantede fremstillinger". HHH's arrogance er urimelig. For det første fordi han "benægter fakta": nemlig at enhver grundbog og vel enhver form for pædagogik fremstiller enhver firkantet. Dertil kommer yderligere problemerne med at beherske og tilskære et så stort stofområde, som der her er tale om. Denne karakteristik gælder for de store lærebogsfremstillinger, som bruges på Instituttet, og derfor selvfølgelig i endnu højere grad for en lille lærebog som denne. Problemet er derfor ikke, om fremstillingen er firkantet, men om fremstillingen er unødvendig og uacceptabelt firkantet. For det andet er HHH's arrogance over for bogens firkantede fremstillinger og fejl urimelig, fordi han faktisk overhovedet ikke søger at påvise sådanne. For bogens brugere og i øvrigt også for forfatteren, der jo ikke postulerer ufejlbarlighed, kunne dette ellers have været nyttigt. Den eneste gang HHH kommer i nærheden af en dokumentation, er hans karakteristik af nogle betragtninger som besynderlige. Hvori det besynderlige består, søges dog ikke forklaret.

Endelig anfører HHH også, at der er misforståelser og specifikke mangler i bogen. Dette konkretiseres dog kun til, at talmaterialet er 10 år gammelt. Dette er kun delvist rigtigt, og hvor det er rigtigt, er begrundelsen, at talmaterialet samtidig har et hundreårigt historisk perspektiv. Jeg kender ikke til eksistensen af et tilsvarende talmateriale rækkende op i 1970'erne. Anmelderen synes at kende et sådant, og han kunne derfor passende oplyse nærmere herom.

4. Om teoripluralisme og samfundsgrenen i gymnasiet

Anmelderen mener heller ikke, at en introduktion til international politik bør koncentrere sig om at præsentere og kontrastere begreber, teorier og tilgangsvinkler. Hertil er blot at sige, at de officielle bestemmelser med diverse hyrdebrev i høj grad lægger op til en teoripluralistisk præsentation. Som eksempel kan nævnes, at et af hovedkravene ved skriftlig studentereksamen i sommer var en konfrontation af tekster om keynesianisme, mone-

tarisme og socialistiske økonomer. At HHH så mener, at en tilsvarende introduktion i international politik er ufrugtbar, er for så vidt ganske ligegyldigt. I øvrigt bærer han som universitetslærer et medansvar for teoripluralismen i gymnasiet. Den er nemlig på godt og ondt et udmærket eksempel på, hvorledes ændringer i universitetsundervisningen efterhånden trænger ned i gymnasiet.

5. Om sværhedsgrad og anvendelighed

Trods manglende kendskab til gymnasiet mener anmelderen at kunne karakterisere bogen som uforståelig. Han kan måske anføre anmeldelsen som bevis for denne påstand. På den anden side har bogen nu været anvendt på flere gymnasier, ligesom der også blev eksamineret i opgivelser fra bogen ved sommereksamen. De erfaringer, som jeg har fået tilbagemelding om, går i retning af, at en del af bogens afsnit er svære og kræver intensiv gennemgang, at indledningsafsnittet samt starten på systemafsnittet er rigeligt svære og lidt for akademiske, medens resten af bogen fungerer udmærket. At sproget er præget af en enkel sætningskonstruktion med enkle og klare sætninger. At der er nogle "svipsere", hvoraf det er lykkedes HHH at finde den på bogens første side. Om bogen i øvrigt vil fungere i en undervisningssituation eller ej, hænger selvfølgelig meget sammen med de anvendte undervisningsformer. Det er ikke en lærebog, der skal køres fra første til sidste side i et ubrudt forløb. Den er skrevet således, at den kan brydes op i hovedafsnit, og det bør den også gøres. Faktisk kører næsten al gymnasieundervisning en vekselvirkning mellem lærebøger og konkrete emneorienterede projekter. Undervisningsforløbet behøver heller ikke at inddrage hele bogen. Teoripluralismen er gennemført ned i de enkelte hovedafsnit, og den pluralistiske præsentation af faget kan derfor godt realiseres, selvom der kun udvælges et eller to hovedafsnit til gennemgang. Det er heller ikke en bog læreren bare kan smide i hovedet på eleverne. Dens anvendelighed forudsætter en vekselvirkning mellem intensiv lærerstyret klassegennemgang og selvstændigt elevarbejde. En sådan variation er dog også normal i gymnasiet. Bogen egner sig sikkert også bedst til en mere deduktivt orienteret undervisning, men kan dog også nok bruges i syntesefasen efter et mere induktivt orienteret projekt. Endelig afhænger anvendeligheden selvfølgelig også af den pågælden-

de klasse. Samfundsgrenklasser kan variere enormt fra dominans af tilvalgsorienterede og analytisk tænkende elever til modpolen, hvor dominansen udgøres af fravalgselever af den meget "konkret tænkende" type.

Om sværhedsgrad så blot til sidst. Målgruppen for denne bog er ikke 1., men 3. g'ere, og den vil først og fremmest blive anvendt i sidste halvår af 3. g. D.v.s. elever, der er i færd med at forlade gymnasiet for bl.a. at begive sig ind på Institut for Statskundskab. Hvis en chokfase med stort frafald skal undgås, er der derfor god mening i, at gymnasiet ikke blot indøver ekstensiv læsning af lettere tekster. Sværere tekster har derfor en meget velbegrundet placering i afgangsklasserne. Selv artikler fra *Politica* kan læses med godt udbytte. Her i efteråret har jeg f.eks. anvendt nr. om multinationale selskaber.

6. Om den ideale lærebogsintroduktion til international politik

Anmelderen mener ikke, at den foreliggende bog er lærebogen om international politik, den ideale og endelige lærebog. En overordentlig naiv kommentar, der synes at antage, at den ideale lærebog kommer i 1978, måske 1980, måske 1985. En ordentlig anmeldelse af en lærebog, havde vel i stedet søgt at vurdere den i forhold til de tilsvarende foreliggende bøger på markedet. Udover den i anmeldelsen nævnte Verdenspolitik, hvor de tilsvarende afsnit er skrevet af Erling Bjøl, foreligger Erling Bjøl: International politik, samt Sven Henningsen: International politik. Min ambition har ikke været at skrive lærebogen om international politik. Derimod har min ambition været at skrive en lærebog, der i højere grad end de ovennævnte problematiserer stoffet, giver imperialismeteorierne den reelle behandling, som tilkommer dem i en værdipluralistisk undervisning, der i højere grad anvender forståelsesunderbyggende eksemplifikationsmateriale, der i højere grad lægger op til empirisk analyse og arbejde med forskellige emneprojekter. Om dette er lykkedes, giver anmelderen sig ikke af med. Dette ville i øvrigt også nok have ført til en anden vurdering af bogens sværhedsgrad. Men anmelderen vil jo hellere sammenligne med den ideale lærebog.

Alle disse kommentarer kunne være undgået med en kvalificeret anmeldelse. En ordentlig faglig kritik af gymnasielærebøger

kunne være en god støtte. Hans-Henrik Holms venstrehåndsfusk har derimod intet til fælles med en realanmeldelse. Men skylder Politica ikke både forfatteren og gymnasiet en sådan realanmeldelse - af en kvalificeret anmelder - tak.